

Projekat „Ne pali vatru“

Analiza istraživanja

Grad Subotica

МЛАДИ
ПОЉОПРИВРЕДНИЦИ
СРБИЈЕ

Rezultati istraživanja i njihova analiza objavljeni su uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njihovu sadržinu odgovoran je isključivo Centar modernih veština i oni ne odražavaju nužno stavove Evropske unije.

Istraživanje predstavlja deo aktivnosti u okviru projekta "Ne pali vatru" koji se realizuje u okviru projekta „EU Resurs centar za civilno društvo u Srbiji“ koji Beogradska otvorena škola sprovodi u partnerstvu s organizacijama civilnog društva: Novosadska novinarska škola, ENECA, Užički centar za prava deteta, Nova planska praksa, Sigurne staze, Mladi poljoprivrednici Srbije i međunarodnim partnerom, fondacijom Fridrih Ebert (Friedrich Ebert Stiftung).

Projekat EU resurs centra je podržan od strane Delegacije Evropske unije u Srbiji i realizuje se u periodu od 2023. do 2026. godine.

Sadržaj

<i>Sažetak</i>	4
<i>Uvod</i>	5
<i>Metodologija istraživanja</i>	7
Analiza relevantnih dokumenata	7
Online istraživanje javnog mnjenja	7
Dubinski intervjui.....	8
<i>O gradu Subotica</i>	9
<i>Rezultati istraživanja</i>	10
<i>Zaključci</i>	12
<i>Primeri dobre EU prakse</i>	14
1. Preventivne restriktivne mere u periodima visokog rizika – Grčka	14
2. Održivi modeli finansiranja dobrovoljnih vatrogasnih društava – Slovenija i Švedska	14
3. Kontinuirane komunikacione i edukativne kampanje – Hrvatska	14
4. Primena savremenih tehnologija za rano otkrivanje požara – Grčka i Španija	14
5. Programi edukacije	15
6. Rešenja zasnova na prirodi – Portugal i Grčka.....	15

Sažetak

Grad Subotica poseduje značajne operativne kapacitete, ali se suočava sa ozbiljnim infrastrukturnim i strateškim izazovima u borbi protiv požara na otvorenom. Sa registrovanih 2.791 požara na otvorenom u periodu od 2013. do 2023. godine, evidentno je da ovaj rizik zahteva prioritarno rešavanje, iako iznenađuje podatak da Grad Subotica, sve do ove godine, nije imao izrađen Plan zaštite od požara shodno važećoj normativi iz oblasti zaštite od požara.

Dok grad Subotica prednjači kao pozitivan primer u podršci dobrovoljnom vatrogastvu kroz redovno budžetsko sufinansiranje dobrovoljnih vatrogasnih društava (DVD) shodno članu 80. Zakona o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama, kritičnu tačku predstavlja činjenica da čak 60% teritorije nije pokriveno hidrantskom mrežom, što uz neadekvatnu mrežu protivpožarnih puteva u Subotičkoj peščari značajno usporava reakciju u "zlatnom satu".¹

Rezultati online istraživanja dodatno naglašavaju nizak nivo informisanosti građana, gde polovina ispitanika priznaje da je slabo ili nimalo informisana o rizicima, dok se tema prevencije percipira kao sezonska i nisko prioritarna. Posebno zabrinjava trend gde su žene, iako statistički ređe izazivači požara, pokazale veće interesovanje za temu dok su muškarci kao primarna grupa koja praktikuje paljenje biljnih ostataka i strinika pokazali manju informisanost.

Građani prepoznaju ljudski nemar kao glavni uzrok požara, ali istovremeno ukazuju na "*kulturu nekažnjavanja*" i lošu primenu propisa, što potvrđuje i nedostatak javnih podataka o pasivizaciji poljoprivrednih gazdinstava koja krše zakon. Da bi Subotica zadržala ulogu regionalnog lidera u ovoj oblasti, neophodno je da u novi Plan zaštite od požara (2025.) i novi Plan zaštite i spasavanja integriše savremene tehnologije rane detekcije po ugledu na grad Kraljevo, unapredi saradnju sa JP "Vojvodina šume" na održavanju proseka i uspostavi sistematičnu, višejezičnu kampanju koja će edukaciju o prevenciji izmestiti iz okvira pukog obaveštavanja u sferu aktivnog učešća čitave zajednice.

¹ [https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2024/10/ULOGA-CIVILNE-AVIJACIJE-U-SISTEMU-SIGURNOSTI-BOSNE-I-HERCEGOVINE-Sabahudin-Granulo.pdf#:~:text=\(2014\):%20Primjena%20zrakoplova%20pri%20ga%C5%A1enju%20po%C5%BEara%2C%20Vatrogastvo%20i%20upravljanje&text=Postizanje%20zlatnog%20sata%20je%20upravo%20primarni%20cilj%20spa%C5%A1avanja%2C%20i%20u%20vanrednim](https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2024/10/ULOGA-CIVILNE-AVIJACIJE-U-SISTEMU-SIGURNOSTI-BOSNE-I-HERCEGOVINE-Sabahudin-Granulo.pdf#:~:text=(2014):%20Primjena%20zrakoplova%20pri%20ga%C5%A1enju%20po%C5%BEara%2C%20Vatrogastvo%20i%20upravljanje&text=Postizanje%20zlatnog%20sata%20je%20upravo%20primarni%20cilj%20spa%C5%A1avanja%2C%20i%20u%20vanrednim)

Uvod

Godina za nama bila je jedna od najkritičnijih kada je reč o požarima na otvorenom u poslednjoj deceniji. Na teritoriji Republike Srbije, zaključno sa 12. novembrom 2025. godine, evidentirano je ukupno 28.413 požara od početka godine. Analiza dostupnih podataka ukazuje da se gotovo 60% svih vatrogasnih intervencija na otvorenom dogodilo tokom jula i avgusta, što jasno potvrđuje izraženu sezonalnost ovog rizika.

„Požari na otvorenom imaju višestruke uticaje kada se pominju dugoročni efekti. Ne samo da dolazi do devastacije biodiverziteta, zemljišta, već se stvaraju velika eroziona područja.“

Pripadnik DVD

Posebno alarmantan bio je jul, kada je zabeležen porast broja požara od čak 284% u odnosu na isti mesec prethodne godine, koja je takođe bila izrazito topla i suva. Tokom jula registrovano je 3.538 požara, što predstavlja apsolutni rekord, dok je 7. jula zabeležen dnevni maksimum od 628 požara. Trend se nastavio i u avgustu – u prvoj polovini meseca evidentirano je 1.984 požara, a dnevni pik dostignut je 14. avgusta sa 262 požara u

jednom danu.

Podaci Uprave za vatrogasno-spasilačke jedinice Sektora za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije dodatno potvrđuju ozbiljnost situacije: od početka 2025. godine do sredine juna zabeleženo je ukupno 10.800 intervencija, od čega se približno 4.000 odnosi na požare na otvorenom prostoru.

Slični trendovi zabeleženi su i na nivou Evropske unije, gde su tokom leta 2025. godine požari zahvatili više od milion hektara šuma i niskog rastinja, što predstavlja najveću opožarenu površinu još od 2006. godine. Ovi podaci ukazuju na širi regionalni i globalni kontekst rasta rizika od požara.

„Svi mi, kako profesionalni, tako i dobrovoljni vatrogasci delimo isto parče 'leba na intervenciji.“

Predstavnik DVD

Najčešći uzrok požara na otvorenom prostoru ostaje ljudski faktor, pre svega nepažnja - paljenje žetvenih ostataka, trave, granja i otpada, iako je ovakva praksa strogo zabranjena Zakonom o zaštiti od požara. Analize rada lokalnih

štabova za vanredne situacije pokazuju da je problem posebno izražen u ruralnim područjima, gde su prisutni izazovi u vitalnosti i informisanju stanovništva. Na primer, u Subotici je ukazano na povećan broj požara u ruralnim mesnim zajednicama. (Gradski štab za vanredne situacije Subotica, 2024; Subotičke novine, 2024).

Prema podacima Evropskog informacionog sistema za šumske požare, u periodu od 2012. do 2023. godine u Srbiji je registrovano 1.228 šumskih požara, sa ukupno 37,8 hiljada hektara opožarene površine. Dugoročno posmatrano, rizik od šumskih požara raste na globalnom nivou, što se direktno dovodi u vezu sa klimatskim promenama. Prema procenama Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (UNEP), očekuje se povećanje učestalosti ekstremnih požara za 14% do 2030. godine, 30% do 2050. godine i čak 50% do kraja veka.

„Problem se ogleda u činjenici da širok spektar nadležnosti poveren JLS ne prati uspostavljanje organizacionih jedinica koje će biti nadležne za oblast vanrednih situacija, zaštite od požara i drugih grana bezbednosti. Posledično, u praksi dolazi do situacija u kojima lokalne samouprave, nemaju sistematizovano radno mesto zaduženo za poslove zaštite od požara, već se ovim sistemom i obavezama koje proističu iz Zakona o zaštiti od požara kao pridonatim poslovima bave postojeći, već dovoljno opterećeni kapaciteti.“

Predstavnica JLS

Na nacionalnom nivou, prema podacima Uprave za šume, tokom 2024. godine zabeleženo je 188 šumskih požara, od čega 139 u državnim šumama. Važno je napomenuti da ne postoje sveobuhvatni podaci o požarima u privatnim šumama, koje čine oko 58% ukupne pošumljene teritorije Srbije, što dodatno otežava preciznu procenu rizika.

Iako Srbija raspolaže relevantnim zakonodavnim i strateškim okvirom u ovoj oblasti - uključujući Nacionalnu strategiju zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama i Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama - njihova primena na lokalnom nivou ostaje neujednačena i nedovoljno transparentna. Nedostaju sveobuhvatne procene rizika, sistemsko uključivanje građana, kao i razvijeni mehanizmi za kontinuiranu i ciljanu komunikaciju.

„U Beogradu će bolje biti ispraćen požar u Crnoj Gori ili Hrvatskoj nego što će biti ispraćen požar u npr. Kikindi.“

Novinarka

Ovakvo stanje ukazuje na značajan prostor za unapređenje, posebno kroz razvoj participativnih pristupa i jačanje uloge građana, koji svojim znanjem, iskustvom i angažmanom mogu dati ključan doprinos prevenciji i smanjenju rizika od požara u lokalnim zajednicama.

Metodologija istraživanja

Istraživanje koje je sproveo Centar modernih veština imalo je za cilj da pruži sveobuhvatan uvid u stanje u oblasti prevencije požara na otvorenom, uključujući nivo informisanosti građana, kao i primenu relevantnih politika i praksi na lokalnom nivou. Istraživanje je sprovedeno u četiri jedinice lokalne samouprave: Kraljevo, Subotica, Čičevac i Pirot. Metodološki pristup bio je kombinovan kako bi se obuhvatile različite dimenzije problema – normativni okvir, percepcije građana i iskustva ključnih aktera. U tom smislu, korišćena su tri komplementarna istraživačka instrumenta: analiza dokumenata, online istraživanje javnog mnjenja i dubinski intervjui.

Analiza relevantnih dokumenata

Prvi segment istraživanja odnosio se na analizu strateških i planskih dokumenata koje su jedinice lokalne samouprave u obavezi da izrade u oblasti upravljanja rizicima i zaštite od požara.

Lokalne samouprave su dužne da usvoje četiri ključna dokumenta:

- Procenu rizika od katastrofa za teritoriju jedinice lokalne samouprave
- Plan zaštite i spasavanja
- Plan smanjenja rizika od katastrofa
- Plan zaštite od požara za teritoriju jedinice lokalne samouprave

Prva tri dokumenta donose se u skladu sa Zakonom o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama, dok se četvrti izrađuje na osnovu Zakona o zaštiti od požara.

Analiza je obuhvatila pregled dostupnih dokumenata na zvaničnim internet prezentacijama lokalnih samouprava. U slučajevima kada dokumenti nisu bili javno dostupni, pribavljeni su putem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja. Dodatno, u pojedinim lokalnim samoupravama izvršen je neposredan uvid u dokumentaciju, usled nepostojanja elektronskih verzija.

Online istraživanje javnog mnjenja

Drugi segment istraživanja bio je usmeren na prikupljanje podataka o stavovima, iskustvima i nivou informisanosti građana u vezi sa požarima na otvorenom.

Istraživanje je sprovedeno putem online upitnika koji je sadržao ukupno 21 pitanje. Upitnik je distribuiran kroz ciljanu kampanju na društvenoj mreži Instagram, usmerenu na građanke i građane u četiri obuhvaćene jedinice lokalne samouprave Kraljevo, Pirot, Suboticu i Čičevac. Ukupno je prikupljeno 367 validnih odgovora ispitanika.

Pitanja su obuhvatila sledeće tematske celine:

- nivo informisanosti o rizicima od požara na otvorenom
- percepciju uzroka i posledica požara
- lična iskustva građana u vezi sa požarima
- procenu rada nadležnih institucija
- spremnost građana da se uključe u preventivne aktivnosti

Dubinski intervjui

Treći segment istraživanja obuhvatio je sprovođenje dubinskih intervjua sa relevantnim akterima uključenim u sistem prevencije i zaštite od požara na lokalnom nivou. Cilj intervjua bio je da se obezbedi dublje razumevanje institucionalnih kapaciteta, operativnih izazova i mogućnosti za unapređenje sistema. Prikupljeni uvidi omogućili su identifikaciju ključnih izazova u prevenciji požara na otvorenom, kao i potencijala za unapređenje međusektorske saradnje i uključivanje lokalne zajednice, uz oslanjanje na primere dobrih evropskih praksi.

Intervjui su sprovedeni sa predstavnicima:

- pripadnicima civilne zaštite
- lokalnih samouprava
- organizacija civilnog društva
- dobrovoljnih vatrogasnih društava
- lokalnih medija
- JP Srbija šume

Kombinovanjem analize dokumenata, istraživanja javnog mnjenja i dubinskih intervjua obezbeđeno je ukrštanje podataka, čime je omogućeno sagledavanje problema iz više perspektiva. Ovakav pristup omogućio je formiranje sveobuhvatne i utemeljene slike o stanju u oblasti prevencije požara na otvorenom u obuhvaćenim lokalnim samoupravama.

O gradu Subotica

Grad Subotica nalazi se na krajnjem severu Republike Srbije, uz granicu sa Republikom Mađarskom. Administrativni je centar Severnobačkog okruga i drugi grad po broju stanovnika u Autonomnoj pokrajini Vojvodini. Ukupna površina teritorije grada iznosi 100.700 hektara, od čega čak 88.443 hektara čini poljoprivredno zemljište, odnosno približno 90% ukupne teritorije, što ukazuje na izrazito agrarni karakter ovog područja.

Prostor Subotice obuhvata raznolike geografske i zemljišne strukture – severni deo karakteriše peščara pogodna za voćnjake i vinograde, dok se na južnim delovima, na plodnoj crnici, razvija intenzivna ratarska proizvodnja. Administrativno, Grad Subotica obuhvata 19 naselja, od čega dva gradska (Subotica i Palić) i 17 prigradskih (Bajmok, Bački Vinogradi, Bačko Dušanovo, Bikovo, Višnjevac, Gornji Tavankut, Donji Tavankut, Đurđin, Kelebija, Ljutovo, Mala Bosna, Mišićevo, Novi Žednik, Stari Žednik, Hajdukovo, Čantavir i Šupljak) i prostire se na ukupno 1.008 km².

Prema rezultatima poslednjeg popisa stanovništva, Subotica ima 127.756 stanovnika. Grad je funkcionalno i prostorno povezan sa turističkim i rekreativnim područjem Palića, koje predstavlja značajan prirodni i razvojni resurs.

Klimatski uslovi na ovom području imaju obeležja umereno-kontinentalne klime, sa toplim letima, hladnim zimama i izraženom varijabilnošću u rasporedu i količini padavina. Ovakvi klimatski obrasci, u kombinaciji sa dominantnom poljoprivrednom namenom zemljišta, predstavljaju značajan faktor rizika u kontekstu nastanka požara na otvorenom.

Subotica ima razvijenu saobraćajnu infrastrukturu i značajan geostrateški položaj. Kroz njenu teritoriju prolazi panevropski koridor E-75, koji povezuje grad sa Mađarskom na severu i, preko Beograda, sa južnim delovima Evrope. Grad predstavlja i važno železničko čvorište na pravcu Beograd–Budimpešta, sa grananjem ka Somboru, Horgošu, Crvenki i Baji. U neposrednoj blizini nalaze se frekventni granični prelazi, među kojima su najznačajniji Horgoš i Kelebija.

Istorijski razvoj grada dodatno je oblikovao njegov administrativni i ekonomski značaj. Subotica je status slobodne komorske varoši dobila 1743. godine, a status slobodnog kraljevskog grada 1779. godine, čime su postavljeni temelji za njen ubrzani urbanistički i privredni razvoj.

Danas Subotica predstavlja značajan regionalni centar sa razvijenim industrijskim i poljoprivrednim sektorom, kao i obrazovnim i kulturnim institucijama, uključujući i visokoškolske ustanove.

Rezultati istraživanja

„Potreban je kontinuiran rad sa građanima i to predstavlja izazov i za lokalne samouprave i sve lokalne aktere.“ *Predstavnica NVO*

sprovedenja istraživanja, Grad Subotica je bio u procesu izrade Plana zaštite i spasavanja i Plana zaštite od požara koji bi trebali da budu izrađeni tokom 2026. godine.

Na teritoriji grada deluje Vatrogasno-spasilačka jedinica (VSJ) Subotica, u okviru Vatrogasno-spasilačke brigade Subotica, koju dodatno čine vatrogasna odeljenja u Bačkoj Topoli, Malom Idošu i Staroj Moravici. VSJ Subotica raspolaže sa

65 profesionalnih vatrogasaca, obučeni za intervencije u slučaju šumskih i poljskih požara, kao i drugih vanrednih situacija. U periodu od 2013. do 2023. godine na teritoriji grada registrovano je ukupno 2.791 požar na otvorenom, što jasno ukazuje na učestalost i značaj ovog rizika u lokalnom kontekstu.

„O požarima se izveštava kada oni postanu ozbiljni u smislu ugrožavanja imovine, lica i prirode.“

Novinarka

upravljanja rizicima i spremnosti, uz obavezu država članica da kontinuirano unapređuju planiranje i sprovođenje mera u ovim oblastima.

Uvid u sadržaj lokalnih planskih dokumenata ukazuje na određene nedostatke. U Proceni rizika od katastrofa požari na otvorenom i šumski požari su identifikovani kao opasnost za koju je

urađena analiza rizika, pri čemu je utvrđen umereni rizik za scenario najverovatnijeg neželjenog događaja i visok rizik za scenario najtežeg mogućeg neželjenog događaja. Procenom rizika od katastrofa su prepoznate mere iz oblasti preventivne i reaganja, a koje će biti razrađene narednim Planom smanjenja rizika od katastrofa.

„Umesto obaveznog vojnog roka treba uvesti obaveznu obuku civilne zaštite.“

Pripadnik Civilne zaštite

Analiza dostupnih dokumenata omogućila je uvid u ključne strateške i planske akte na nivou grada Subotice, uključujući Plan zaštite i spasavanja (2022), Plan smanjenja rizika od katastrofa (2023) i Procenu rizika od katastrofa (2025). U trenutku

„Razvoj dobrovoljnog vatrogastva je dobar putokaz za lokalne zajednice zbog neophodnosti brzog reagovanja“

Komandant DVD

U Republici Srbiji značajan deo nadležnosti u oblasti smanjenja rizika od katastrofa poveren je jedinicama lokalne samouprave. Istovremeno, zakonodavni okvir Evropske unije u oblasti civilne zaštite naglašava značaj prevencije,

„Potrebno je uvesti neke povlastice za dobrovoljne vatrogasce.“

Predstavnik DVD

Međutim, analiza pokazuje da u dokumentima nedostaje sistemski pristup međuinstitucionalnoj saradnji, posebno u segmentu koordinacije između lokalne uprave, inspekcijских službi i vatrogasno-spasilačkih jedinica, uključujući i primenu

kaznenih mera za nelegalno paljenje biljnih ostataka. U Planu smanjenja rizika od katastrofa požari na otvorenom su prepoznati, a dobrovoljna vatrogasna društva (DVD) su identifikovana kao deo sistema civilne zaštite.

„Nama nedostaje upotreba novih tehnologija i veštačke inteligencije. Tamo gde nemamo ljude moramo da nastupimo sa veštačkom inteligencijom.“

Pripadnik Civilne zaštite

Grad Subotica svake godine izdvaja budžetska sredstva za sufinansiranje DVD-a koja pored gašenja požara, obavljaju poslove jedinice civilne zaštite opšte namene. Odlukom o budžetu Grada Subotice za 2026. godinu opredeljeno je 5.225.000 dinara za rad i funkcionisanje

operativnih jedinica DVD (obučavanje, nabavka i održavanje opreme i materijalno-tehničkih sredstava), kao i funkcionisanje DVD u celini.

Takođe, Ugovorom o sufinansiranju obezbeđenja useva od požara na teritoriji Grada Subotice, svake godine se sufinansiranju aktivnosti DVD-a na sprovođenju mera zaštite od požara u toku žetve strnih žita na poljoprivrednom zemljištu i njivskim kulturama. Dodatno, DVD imaju mogućnost da konkurišu za sredstva putem javnih poziva za organizacije civilnog društva, kao i kroz prekogranične projekte, koji često predstavljaju ključni izvor za nabavku specijalizovane opreme.

Jedan od značajnih infrastrukturnih izazova odnosi se na nedovoljnu pokrivenost teritorije hidrantskom mrežom - procenjuje se da oko 60% teritorije grada nije adekvatno pokriveno, što može značajno uticati na efikasnost intervencija u slučaju požara na otvorenom i šumskih požara.

„Uočavamo sve učestaliju pojavu ekstremnih vremenskih pojava, uključujući visoke temperature, obilne padavine, superćelijske oluje i suše koje, uz prateći rizik nedostatka vode za piće i požara na otvorenom, mogu izazvati značajne posledice po štićene vrednosti.“

Predstavnik lokalne samouprave

Zaključci

Grad Subotica predstavlja značajan regionalni centar koji, imajući u vidu svoje kapacitete i institucionalni okvir, ima potencijal da postane primer dobre prakse u oblasti prevencije požara na otvorenom – kako za jedinice lokalne samouprave u Severnobačkom okrugu, tako i šire u Vojvodini i Republici Srbiji.

Pozitivno je oceniti uspostavljenu praksu finansiranja Vatrogasnog saveza i dobrovoljnih vatrogasnih društava (DVD), čime se obezbeđuje kontinuitet njihovog rada i osnovni operativni kapaciteti. Međutim, analiza planskih dokumenata ukazuje na potrebu za unapređenjem i kompletiranjem strateškog pristupa i što skoriji završetak izrade Plana zaštite i spasavanja i Plana zaštite od požara.

„O požarima se izveštava kada oni postanu ozbiljni u smislu ugrožavanja imovine, lica i prirode.“

Novinarka

U operativnom smislu, identifikovani su izazovi u koordinaciji između relevantnih aktera, uključujući lokalnu samoupravu, javna preduzeća i institucije nadležne za upravljanje šumama. Posebno je važno unaprediti saradnju sa JP „Vojvodina

šume“, naročito u segmentu održavanja proseka i protivpožarnih puteva, gde dolazi do preklapanja nadležnosti i nejasno definisanih odgovornosti.

Infrastrukturni kapaciteti predstavljaju dodatno ograničenje. Nedovoljna pokrivenost hidrantskom mrežom, posebno u blizini šumskih područja i u ruralnim naseljima, značajno utiče na brzinu i efikasnost intervencija. Vatrogasne jedinice često gube dragoceno vreme na dopunu cisterni, što direktno utiče na obim i posledice požara. U tom kontekstu, razvoj alternativnih rešenja, poput izgradnje bunara, vodozahvata i lokalnih izvora vode, može predstavljati važnu dopunu postojećoj infrastrukturi.

Pohvalno je što Gradski štab za vanredne situacije svake godine donosi i sprovodi aktivnosti prepoznate Operativnim planom sprovođenja preventivnih mera zaštite od požara na otvorenom i šumskih požara na području Grada Subotice, koji sadrži sve prepoznate aktivnosti nadležnih organa i partnera uključenih u

„Bilo bi dobro da MUP, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo zaštite životne sredine izrade materijale o prevenciji požara na otvorenom, slično kampanji „Dok pijem ne vozim“.“

Lokalna novinarka

kontrolu sprovođenja i poštovanja preventivnih mera zaštite od požara. Takođe, u mesnim zajednicama se pred žetvene radove sprovodi akcija “Nemojte spaljivati biljne ostatke - sačuvajte zemljište za buduće generacije”, tokom koje je 2025. godine podeljeno 9.630 letaka stanovništvu o štetnosti i opasnosti paljenja biljnih ostataka i strnike. Flajeri su izrađeni na sva četiri službena jezika Grada Subotice. Ipak, nalazi istraživanja ukazuju na nedovoljno razvijen i sistematičan pristup podizanju svesti građana. Iako postoje inicijative ka poljoprivrednicima, izostaje koordinisana i kontinuirana kampanja koja bi uključila škole, medije, organizacije civilnog društva i nacionalne savete nacionalnih manjina. S obzirom na to da većina građana navodi da nije dovoljno informisana, jačanje komunikacionih aktivnosti predstavlja ključnu preventivnu meru.

Dodatno, transparentnost i primena kaznene politike ostaju ograničeni. Podaci o mandatnim kaznama i drugim pravnim merama nisu javno dostupni, što otežava procenu njihove efikasnosti. Takođe, mere poput pasivizacije registrovanih poljoprivrednih gazdinstava u slučajevima spaljivanja biljnih ostataka, iako formalno predviđene, ne pokazuju merljive rezultate u praksi.

„Zadržana je praksa nekažnjavanja dok se ne dogodi neki veći požar.“

Istraživačka novinarka

Na kraju, evidentan je nedostatak primene savremenih tehnologija za rano otkrivanje i praćenje požara na otvorenom. Iskustva iz drugih gradova, poput Kraljeva, gde su na delu teritorije, kroz projekte, uvedena tehnološka

rešenja za ranu detekciju požara, ukazuju na potencijal za unapređenje postojećeg sistema i u Subotici.

Sveukupno posmatrano, unapređenje sistema prevencije požara na otvorenom u Subotici zahteva integrisan pristup koji podrazumeva: kompletiranje strateškog okvira, unapređenje međuinstitucionalne saradnje, razvoj infrastrukture, sistematično informisanje građana i uvođenje savremenih tehnologija. Bez takvog pristupa, postoji značajan rizik da će požari izazvani ljudskim faktorom ostati dominantan izazov u narednom periodu.

Primeri dobre EU prakse

Analiza evropskih praksi u oblasti prevencije požara na otvorenom ukazuje na nekoliko ključnih pristupa koji se mogu primeniti i prilagoditi lokalnom kontekstu u Srbiji, uključujući Suboticu.

1. Preventivne restriktivne mere u periodima visokog rizika – Grčka

Tokom letnjih meseci sa ekstremno visokim temperaturama, pojedine lokalne samouprave u Grčkoj uvode privremene restrikcije kretanja - uključujući zatvaranje određenih putnih pravaca i ograničavanje pristupa šumskim i ruralnim područjima. Ove mere direktno doprinose smanjenju broja požara izazvanih ljudskim faktorom.

Relevantnost za Srbiju: *Uvođenje privremenih zabrana kretanja i kontrolisanog pristupa rizičnim područjima tokom toplotnih talasa može biti efikasna mera prevencije, posebno u ruralnim i šumskim zonama.*

2. Održivi modeli finansiranja dobrovoljnih vatrogasnih društava – Slovenija i Švedska

Slovenački vatrogasni savez razvija dodatne izvore finansiranja kroz online prodavnice i donatorske aktivnosti, čime se jača finansijska održivost sistema <https://shop.gasilec.net/gzs>

U Švedskoj, model finansiranja se u značajnoj meri oslanja na podršku građana, čime se dodatno podstiče osećaj pripadnosti i zajedničke odgovornosti za bezbednost zajednice.

Relevantnost za Srbiju: *Razvoj lokalnih izvora finansiranja (donacije, kampanje, prodaja promotivnog materijala) može doprineti jačanju kapaciteta DVD-ova i njihovoj većoj integraciji u zajednicu.*

3. Kontinuirane komunikacione i edukativne kampanje – Hrvatska

Hrvatska vatrogasna zajednica sprovodi celogodišnje informativne kampanje, sa posebnim intenzitetom u periodima povećanog rizika. Kampanje uključuju unapred pripremljene materijale za medije, lokalne informativne inicijative i edukativne aktivnosti usmerene ka građanima (<https://hvz.gov.hr/>)

Relevantnost za Srbiju: *Sistematski i kontinuiran pristup komunikaciji (umesto ad hoc aktivnosti) može značajno doprineti podizanju svesti građana i smanjenju požara izazvanih nepažnjom.*

4. Primena savremenih tehnologija za rano otkrivanje požara – Grčka i Španija

Zemlje poput Grčke i Španije razvile su integrisane sisteme za rano otkrivanje požara, koji uključuju mreže senzora, satelitski nadzor i upotrebu dronova. Ovi sistemi omogućavaju detekciju požara u realnom vremenu i brzu reakciju u tzv. „zlatnom satu“, pre nego što se požar proširi.

Relevantnost za Srbiju: Uvođenje pilot sistema za ranu detekciju požara (npr. u rizičnim šumskim područjima) može značajno smanjiti štete i troškove intervencija.

5. Programi edukacije

U brojnim evropskim zemljama razvijeni su programi edukacije građana koji podrazumevaju održavanje privatnih poseda i stvaranje „odbrambenog prostora“ oko kuća i naselja (uklanjanje suvog rastinja, kontrola vegetacije i sl.). Dodatno, primenjuju se i:

- zabrane kretanja u šumama tokom dana visokog rizika
- kontrolisano (propisano) spaljivanje u zimskom periodu radi smanjenja gorivog materijala

Relevantnost za Srbiju: Jačanje saradnje sa građanima kroz edukaciju i praktične smernice može imati direktan uticaj na smanjenje rizika od požara izazvanih ljudskim faktorom.

6. Rešenja zasnovana na prirodi – Portugal i Grčka

U okviru programa obnove šuma, zemlje poput Portugala i Grčke primenjuju sadnju autohtonih listopadnih vrsta (npr. hrast, kesten) kako bi se smanjila zapaljivost šumskih ekosistema. Listopadne vrste stvaraju vlažniju mikroklimu i smanjuju širenje požara.

(<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/nature-based-solutions-for-fire-resilient-european-forests>)

Relevantnost za Srbiju: Uvođenje ovakvih pristupa u šumarsku praksu može dugoročno doprineti smanjenju rizika od velikih požara.

Evropska iskustva jasno pokazuju da efikasna prevencija požara na otvorenom zahteva integrisan pristup koji kombinuje:

- regulatorne mere (zabrane i kontrola ponašanja)
- tehnička rešenja (rano otkrivanje i monitoring)
- infrastrukturna ulaganja
- kontinuiranu edukaciju i uključivanje građana
- održive modele finansiranja lokalnih kapaciteta

Primena ovih principa, uz prilagođavanje lokalnom kontekstu, može značajno unaprediti sistem prevencije požara u različitim jedinicama lokalne samouprave u Srbiji.

Tim Centra modernih veština

www.cmv.org.rs